

NÄR MORAL BLEV DETSAMMA SOM LAGAR OCH REGLER

SUSANNA POPOVA

Politikerna i Motala och Gävle tog förvisso vad som inte tillhörde dem. Men de tog också sitt straff. Vad Mona Sahlin och Sigvard Marjasin gjort är på sitt sätt värre för samhället: de förnekar vad de gjort och gör gällande att allt som inte är förbjudet är tillåtet.

Så nu kommer den andra vågen i kölvattnet på alla de skandaler som under senare år riktigt satt fart på misstron mot politiker. Nu har demokratiutredningen levererat en delrapport i vilken den så kallade Motalaskandalen granskas. Och vad finner forskarna? Jo, att om läsarna lär sig att läsa tidningar kritiskt blir journalisternas etik inte lika viktig i framtiden.

Men det var väl ett häpnadsväckande intressant forskningsfynd. Nu är det stora demokratiproblemet med somliga Motalapolitikers fascination för sena kvällar på Stadshotellet att läsarna på sikt bör bli "bättre" på att förstå hur medierna fungerar. Så att de själva kan avgöra om en affär är "skapad" eller "upptäckt" av medier-na.

SUSANNA POPOVA är ledarskribent i Svenska Dagbladet.

Låt oss bara utgå ifrån att det som hände i Motala verkligen hände. Låt oss säga att domarna som föll inte är rättsvidriga. Då får vi nog tillåta oss att tycka att reportern Britt-Marie Citron på Motala tidning också skrev artiklar med stor betydelse för just vad demokratiutredningen borde intressera sig för – demokratin.

Motalaaffären mest besvärande

Till detta hör att det var en tidning, och inte de kommunala revisorerna, som redovisade förhållanden som i efterhand straffbelades. Det var en tidning som, just det, "upptäckte" missförhållandena i Motala. I det sammanhanget, och just för att Motalaaffärerna fick ett rättsligt efterspel, blir randanmärkningar som Demokratiutredningen, och för den delen pressombudsmannen Per-Arne Jigenius, levererar av typen "I början av bevakningen visste inte tidningen hur det skulle sluta." fullkomligt obegripliga. Hur ofta är inte utgången av en affär okänd? Ska inte ett

skede bevakas om inte slutet står uppenbart?

I själva verket är det naturligtvis så att av alla de politikeraffärer som förevarit under senare år så är Motala en av de mest besvärande. Inga kommunpolitiker kan därefter fortsätta med saker som ett ihärdigt krogrepresenterande på kommuninvånarnas bekostnad. Massmediernas offentliggörande av de invigdas sätt att agera och resonera har dragit upp en gräns. I det svenska nittioalets slut ställs högre krav på de förtroendevaldas beteende än det somliga politiker i Gävle och Motala levererade.

Det är oomtvistligt och naturligtvis en seger bland annat för dem som betalade. För att få förnyat politiskt förtroende krävs omdöme. Var det oklart innan, så står det efter Motala i vad som för somliga kan antas vara ett förklarat ljus.

Detta sägs utan hänsyn till att vad som förevarit där var brottsligt. Det sägs med hänsyn till att där utövades ett betydande mått av omdömeslös-

het. Och därifrån är inte steget långt till de politiker som inte visat sig uppträda brottsligt, som i fallet Mona Sahlin, men som däremot konsekvent visade sig fylla i de konturer av bristande omdöme som många noterade från början. Den förmåga att till exempel ställa sig kallsinnig till kritik mot att man som förtroendevald, eller helt enkelt som en ärligt syftande person, inte får låna av arbetsgivarens pengar som Mona Sahlin direkt visade och också stegrade under resans gång var redan tidigt utomordentligt lätt att betrakta som ett problem. Det var lätt inte bara för den socialdemokratiska rörelsens äldre gräsrotter. Det var lätt för alla som inte betraktar frånvaron av förbud som en tillåtelse.

Futiliteter

Men hela folkets Mona sade att det fanns inga regler som förbjöd henne att låna. Alltså lånade hon. Och i den andra vågen efter rapporteringen om hennes agerande och resonering kom så kritiken. Det var struntsaker, sades det om rapporteringen. Lite blöjor, Toblerone. En lovande politiker som stoppades i sin karriär för futiliteters skull. En lovande, kvinnlig, ung politiker som – ja nästan förföljdes av en blodtörstig hoper reporter. När allt Mona gjort borde betraktas som ogjort. Därför att hon betalat tillbaka.

I själva verket har det Mona Sahlin, och på samma sätt Sigvard Marjasin som tog sig för att lansera en ny definition av ordet kvitto, gjort på sitt

sätt orsakat tillståndet i landet större skada än de kommunpolitiker som tog och tog sitt straff.

För när ledande personer, som en vice statsminister eller en landshövding, på fullt allvar insisterar på att det som inte uttryckligen är förbjudet automatiskt är tillåtet så stjälar de något som de inte får något straff för, och som det dessutom är oerhört svårt att återställa. Och svårigheten att återställa hänger samman just med att det är ledande personer som begår handlingen. De är ledande personer i sam-

” I själva verket har det Mona Sahlin, och på samma sätt Sigvard Marjasin som tog sig för att lansera en ny definition av ordet kvitto, gjort på sitt sätt orsakat tillståndet i landet större skada än de kommunpolitiker som tog och tog sitt straff.

”

hället och de inte bara tar. Efter att de tagit, kräver de fortsatt förtroende. Och tjänstvilliga händer hjälper dem att utmejsla, sätta kraft bakom orden, utmåla och rikta människors blickar åt ett annat håll där, förhoppningsvis, någon annan kan beskrivas som fe-lande. Massmedierna. Det var mass-

mediernas fel. I hyenelik kamp för upplagan sålde de ut en försvarslös människa.

Nej. Det gjorde massmedierna inte. De beskrev skeenden vars konsekvenser var mer långtgående än eventuella ekonomiska förluster. De beskrev i fallen Sahlin och Marjasin skeenden där en tyst överenskomelse, en sorts sedvänja, en delad uppfattning, vad vi brukar kalla normer – bröts. Det väldigt många i Sverige idag fortfarande uppfattar som en självklarhet, man lånar inte sin arbetsgivares egendom utan lov, förskingrades genom att dessa personer valde att bygga sitt försvar på frånvaron av uttalade regler.

I förlängningen av detta ligger, som någon skrev, ett samhälle där människor kommer att kunna låtas att det är tillåtet att ta med sig en tiger på krogen. Bara för att det inte finns ett anslag om ”Tigrar förbjudna” utanför.

De flesta vill inte ha ett sådant samhälle. Väldigt många ser fördelen med en utbredd norm där handslag gäller, där ett ord kan jämföras med en signatur och där förtroendet upprätthålls gemensamt genom de många små dagliga handlingar som har en riktning som leder till att förtroendet upprätthålls.

Det är därför Sahlin och Marjasin på olika sätt orsakat större skada än politikerna i Gävle och Motala. För att återskapa förtroende är en långt mer komplicerad process än att kompensera ekonomiska förluster.